

Korrika: gizarte subjektuen bilgune

Maddi Galdos Areta

*UPV/EHUko Ikus-entzunezko Komunikazioa eta
Publizitatea Saileko eta NOR Ikerketa Taldeko ikertzailea*

Josu Amezaga Albizu

*UPV/EHUko Ikus-entzunezko Komunikazioa eta
Publizitatea Saileko irakaslea eta NOR Ikerketa Taldearen
koordinatzailea*

Korrikaren izaera bateratzailea

43 urte, 22 edizio, 56.000 kilometro inguru, ehunka mila pertsona izerdi, barre zein malkotan, hiruzpalau kontinentetako hamarnaka hiritan erreplikak, Europako beste mugimendu batzuen erreferente zuzena...¹ Zenbaki asko eman daitezke Korrikari buruz.

Zenbaki handi horien artean, ordea, bat nabarmentzen da, txikiagatik: ekitaldi horren inguruan maila akademikoan idatzi diren argitalpenen kopuru eskasa. Nagusiki, liburu bi, bat bi hizkuntzatan (Del Valle 1988, 1994; Gurrutxaga, Elorza eta Ubeda 1997); bost artikuluko indexatutako aldizkarietan (Arana, Narbaiza eta Mimenza 2015, Galparsoro *et al.* 2017, Ibarretxe 2006, Kotenko 2019, Urla 1995); dozena erdi bat aurkezpen nazioarteko kongresutan; eta zenbait artikuluko dibulgatibo. Konpentsatzeko-edo, euskal komunikabideetan presentzia oso handia edizio bakoitzean (Arana, Narbaiza eta Mimenza 2015).

Korrikaren dimentsio kuantitatibo zein soziala kontuan hartuz gero, gutxi ikertutako gertaera izan dela esan behar dugu (Kotenko 2019). Teresa del Vallek oso hasieratik ikusi zuen, ordea, ekitaldi horren garrantzia, eta luze baino lehen ezinbesteko erreferente izan den liburua ondu zuen, Korrikaren laugarren edizioaren inguruan.

Idatzi diren ia lan guztietan, lehen liburu aitzindaritik aurrera, bada ideia bat behin eta berriz nabarmentzen dena: Korrikak jendea zein diskurtso sozialak bateratzeko duen ahalmen handia.

Del Vallek berak erakusten du, bere lanean, Korrika herriaren edonolako arazoen aldarrikapena dela. Ibilbide osoa jarraituta, bertako parte hartzea deskribatzen du, besteak beste aldarri ezberdinen presentzia azpimarratuta: langabeen mugimendua, presoan aldeko mugimendua eta intsumisoen mugimendua dira, besteak beste, euskararen aldeko mugimenduez gain aipatzen dituen bestelako mugimenduak. Ez da ahaztu behar liburua idatzi zen garaian tirabira handiak zeudela euskararen aldekoen artean ere, zeinek biziberritzea modu ezberdinean ikusten baitzuten (Urla 1995). Desadostasun horiek jarduera politikoan ere islatzen ziren, ezker abertzalearen eta gobernuan zegoen alderdi jeltzalearen artean, azken horrek une batzuetan Korrika boikotatzeraino. Garai hartan, halaber, gizarteko zenbait sektore, aldarrikapen eta mugimendurekiko hurbilketa prozesuan zegoen ezker abertzalea (Amezaga 1996). Beraz, ezin da ezohikotzat hartu Korrika bezalako ekitaldi bat, bere ezaugarriengatik zein testuinguruagatik, sektore eta aldarrikapen ezberdinen bilgune izatea.

Patxi Uribarrenek ere, *Karmel* aldizkarian argitaratutako zenbait artikulu dibulgatibotan, euskararen izaera bateratzailerak azpimarratzen du (Uribarren 1993, 2001). Ildo beretik mintzo dira Amaia Galparsoro, Mirari Garmendia, Ekain Ormazabal eta Nora Urbizu beren lan akademikoan (Galparsoro *et al.* 2017). Emozioen begiradatik abiatuta, Lizarrako Korrikara gerturatze bat burutu eta «ezberdinak elkartzeko

eta erakartzeko parada» gisa definitzen dute Korrika. Horren adierazle da, besteak beste, Korrikaren ibilbidean zehar toki-ko edo nazio mailako aldarrikapenen presentzia, Kotenkok ere bere ekarpenean azpimarratzen duena, parte hartzaileek ekitaldi hori gai ezberdinak jorratzeko baliatzen dutela esanez (Kotenko 2019). Etengabe errepikatzen den elementua dugu, beraz, Korrikaren izaera bateratzailea: Korrikak izaera inklusiboa duela azpimarratzen da, eta euskal komunitateko sentsibiltate ezberdinak elkarrekin bizitzeko, komunikatzeko eta mugiarazteko zubi lanak egiten dituela baieztatzen da hala. Egile horien arabera, bada, Korrikak euskaldun izateko modu guztiak barne biltzen ditu.

Esandakoaren ildotik, bada interesgarri zaigun beste ekarpen bat ere. Ugaitz Agirrek diosku, bada, Korrikaren ibilia edizioz edizioko abestiaren bidez aztertuz gero, euskaltasuna ulertzeko era ezberdinak topa ditzakegula horietan (Agirre 2019). Dioenaren arabera, lehenengo Korrikaren abestiak berak, dagoeneko, euskalduntasuna birdefinitu zuen: Euskal Herria ez zen odolarekin lotuko gehiago; aitzitik, euskara bera hartu zuen Amurizak euskalduntasunaren oinarri gisa, lehendik zetorkion ETA-ren diskurtsoari jarraiki, eta sortutako abestiak adierazten du euskaldunen arteko batasuna euskarak gauzatzen duela. Euskalduntasunaren ardatz gisa euskara izendatzea Korrikaren edizio orotan mantendu den elementua izan dela diosku Agirrek. Are gehiago, lehen edizioako abestiak Korrikaren diskurtso (musikatuaren) oinarriak finkatu zituen: subjektua nor den, zein ezaugarri dituen, euskara subjektuarentzat zer den eta subjektuaren lurraldea zein den. Dioenaren arabera, bada, subjektuaren

Korrikak izaera inklusiboa duela azpimarratzen da, eta euskal komunitateko sentsibiltate ezberdinak elkarrekin bizitzeko, komunikatzeko eta mugiarazteko zubi lanak egiten dituela baieztatzen da hala

ezaugarriak izan dira aldatzen joan direnak, Euskal Herrian gertatu diren aldaketak tarteko.

1980ko hamarkada Korrikari forma emateko hamarkada izan zela dio Agirrek, eta, horrenbestez, garai hartan Korrikako *gutasuna* eraikitzeke oposizioa (Korrikaren aurka zeudenekiko) elementu garrantzitsua izan zela baieztatu daiteke. Hala ere, eta bereziki 2001eko Korrikatik aurrera, badira subjektuari dagozkion aldaketak adierazten dituzten elementu azpimarragarriak. Agirrek Fermin Muguruzaren *Big Beñat*, Betagarriren *Ongi etorri lagun* eta Mad Muasel, La Furia eta Muguruzaren *Klika* abestiak aipatzen ditu. Dioenaren arabera, *Big Beñat* globalizazioaz mintzo da, eta horrek munduan kokatzen ditu euskaldunak. *Ongi etorri lagun* abestiak gizartearen profil aldaketari egiten dio erreferentzia, atzeritik etorritako pertsona kopurua handitu ondoren, horien integrazioarako euskararen bidea erakusten baitzaie. Amaitzeko, 21. edizioko *Klika* abestiak herri feministaren aldarria hedatzen du.

Aniztasuna, beraz, berezkoa du Korrikak, eta hori azpimarratu dute maila akademikoan zein harago argitaratu diren lanek. Artikulu honek ere ildo beretik joko du, aipatu (eta aipatu gabeko) egileek mahai gainean jarri dituzten analisiei beste bat gehituz: zein dira Korrikan parte hartzen duten pertsona eta taldeak?

Metodologia: Korrikaren lekuko eramaileak identifikatzen

Zein dira Korrikan parte hartzen dutenak?

Galderari erantzuna emateko, metodologia kuantitatiboa erabiliko dugu. Korrika, sinbolo indartsu bat izateaz gain, jende eta eragile asko mugimenduan jartzen duen jarduera bat da. Bere milaka kilometroetan zehar, norbaitek eramaten du lekukoa. Gure analisian, horiek zenbatu eta aztertu nahi izan ditugu, Korrikaren soziologia eginez.

Azterketarako, Korrikaren 21. edizioa hartu dugu, *Klika* lelopean 2019ko apirilaren 4an Garesen abiatu eta 14an,

2.562 kilometro beranduago, Gasteizera iritsi zena. Edizio hartako lekuko eramaileak ditugu, eta, beren izaerak identifikatu ondoren, irizpide ezberdinen arabera sailkatu ditugu.

Lekuko eramaile gisa, Korrikaren erregistroetan agertzen diren entitateak hartu ditugu. Izan ere, batzuetan lekukoa hartzen duen pertsonak talde edo erakunde bat ordezkatzendu; beste batzuetan ez, ordea, arrazoi ezberdinak direla medio. Bestetik, lekukoa eramaten dutenak eta kilometroaren erosketa finantzatu dutenak bereizi behar dira, ez baitira beti bat bera.

Beste kontu garrantzitsu bat kilometro batzuetan gertatzen den bikoizketa da: sarri gertatzen da kilometro batean entitate batek baino gehiagok hartzea. Horren ondorioz, 2019ko edizioak 2.562 kilometro izan zituen arren, lekukoa 4.455 entitatek hartu zutela esan dezakegu.

Zerrenda horretako entitateak identifikatu dira, lehenik. Kasu batzuetan, identifikazioa erraza izan da, erakunde eza-gunak direlako (euskaltegiak, udalak, erakundeak, elkarte handiak...). Beste kasu batuetan, ordea, banan-banan bilatu behar izan ditugu entitateen ezaugarriak, horretarako Interneteko bilatzaileak zein administrazioeko enpresa, elkarte eta fundazioen erregistroak erabili ditugularik.

Horrela, lan eskeraren ondoren, ia denak identifikatu dira: entitatearen egiturazko izaerari dagokionez, bederen, 128 soilik geratu dira identifikatu gabe (%2,9).

Identifikatutako entitateak bi irizpideren arabera sailkatu dira. Batetik, horien egiturazko izaerari erreparatu diogu. Bestetik, horien jarduera eremuari. Sailkapenak ez dira beti errazak, eta ariketa zaila da gizarte oso baten egituratze formak eta lan egiteko eremuak kategoriatu gutxi batzutara ekartzeari. Euskal Herriko gizarte mugimenduei buruz atera berri den liburuak erakusten duenez, aberatsa eta askotarikoa da euskal gizarte sarea (Barba *et al.* 2022). Lan horretan nola edo hala militantzia lan gisa hartzen direnak eremu askotarikoak badira, Korrikaren inguruan biltzen direnak askoz askotarikoagoak direla esan behar dugu: batetik, aurrekoen gain,

egitura eta erakunde oso formalak biltzen direlako (alderdi politikoetatik hasi eta erakunde publikoetaraino); bestetik, banakoen mailaraino jaisten delako.

Gauzak horrela, osatu dugun taxonomia ez dator beti bat beste lan batzuek osatzen dutenarekin. Barba *et al.* (2022) lanean, gizarte mugimenduen barnean sartzen dituzte euskalgintza eta *kulturgintza* bera, eta ezin da ukatu arlo horietako talde askok gizarte mugimenduen ezaugarriak dituztela. Baina, analisi honetarako, batera jarri nahi izan ditugu, adibidez, euskararen aldeko talde militanteak zein euskaltegiak edo are erakunde oso finkatuak (Euskaltzaindia, kasu). Berdin esan genezake kulturgintzaren arloan, zaintzarenean... Horregatik, lan honek eskaintzen dituen datuak interpretatzean, taxonomia hau Korrikaren atzean ageri diren diskurtso eta sektoreak identifikatzeko propio egina dela pentsatu behar da.

Mugak muga, hala ere, entitateen definizio operagarriak ematen ahalegindu gara azterketa burutu ahal izateko. Horrela, sortutako kategoriak honakoak dira:

Egiturazko izaera: banakoa, familia, jendea/herria/asanblada, elkarte formala, ikasgunea, enpresa, sindikatua, talde politikoa, erakunde ez-publikoa, erakunde publikoa, ezezaguna.

Jarduera eremua:

- Kulturgintza: antzerkia, dantza, folklorea, gastronomia, jaiak, historia, musika, zinema, kulturgintza, euskara, diaspora, bestelakoak.
- Gizarte mugimenduak: adinekoak, antimilitarismoa, emakumeak, etorkinak eta internazionalismoa, gazteak, ingurumena, politika, antirrepresioa.
- Ongizatea: aisialdia, zaintza, auzoa, lagunartea, kontsumoa, kirola, erlijioa.
- Erakundetzea, ekonomia eta zerbitzuak: administrazioa, osasungintza, komunikazioa, hezkuntza, ikerkuntza, lan mundua, merkataritza, ostalaritza, zerbitzuak, bestelakoak.
- Arlo jakinik gabekoak: banakoak.

Analisia: gizarte oso bat lekukoa eskuan

Eramaileak herrialdeka

Lehen-lehenik, ikus dezagun lekuko eramaileen panorama orokorra, herrialdeen arabera. 1. taulan azaltzen dira banatuta:

1. taula. Korrikaren lekukoa eraman duten entitateak parte hartutako herrialdeen arabera

<i>Herrialdea</i>	<i>Entitateak</i>
Araba	513
Bizkaia	1.295
Gipuzkoa	1.172
Lapurdi	276
Nafarroa Beherea	186
Nafarroa Garaia	977
Zuberoa	36
<i>Euskal Herria</i>	<i>4.455</i>

Ikusten dugunez, Korrikako kilometroak ez dira modu proportzionalean banatzen eskualde guztietan. Zuberoan oso kilometro gutxi ibili ziren 2019ko edizioan, eta Bizkaia zein Gipuzkoan asko. Nafarroa Garaian, aurreko bietan baino gutxiago, nahiz eta lurraldea askoz handiagoa izan.

Datu horiek oso kontuan hartzekoak izango dira hurrengo lerroetan egingo diren analisiak ulertzeko, batez ere herrialdeen arteko ezberdintasunak aztertzen direnean.

Banaketa orokorra egiturazko izaeraren arabera

Datuen arabera, elkarte formalek (hots, nolabaiteko aitortza ofiziala edo egitura egonkorra duten elkarteek) osatzen dute multzorik handiena, entitateen %43 baitira 2. taularen arabera. Gainerakoa oso banatuta dago, bereziki beste lau kategoria hauen artean: jendea/herria/asanblada deitu ditugunak (hots, egitura egonkor eta aitorturik gabe osatutako taldeak), ikasguneak (maila guztietako ikastetxeak zein nagusientzako akademiak eta euskaltegiak), enpresak (handi zein txikiak), eta erakunde publikoak (administrazio orokorrekoak, udalak

zein zerbitzu espezifikoak, hala nola osasun zentroak). Horiei talde politikoak gehitzen zaizkie (nazio mailakoak zein tokian tokiko egiturak), eta atzetik datoz bestelako entitateak: banakoak, familiak, erakunde ez-publikoak (nazio mailakoak baina herri ekimenekoak) eta sindikatuak.

2. taula. Entitateak egiturazko izaeraren arabera

<i>Izaera</i>	<i>Entitateak</i>
Banakoa	193
Familia	10
Jendea/herria/asanblada	459
Elkarte formala	1.948
Ikasgunea	484
Enpresa	416
Sindikatura	50
Talde politikoa	208
Erakunde ez-publikoa	5
Erakunde publikoa	554
Ezezaguna	128
<i>Orotara</i>	<i>4.455</i>

Nolabaiteko egitura finkoa duten elkarteak dira Korrikako lekuko eramaileen multzorik handiena, herrialde guztietan: lekuko eramaileen %43

Banaketa orokor horri dagokionez, esan daiteke oro har antzeko egitura ageri dela zazpi herrialdeetan: guztietan dira elkarte formalak multzorik handiena. Eta jarraian datoz beste lau kategoria handiak (jendea/herria/asanblada, ikasguneak, enpresak eta erakunde publikoak), ordena eta pisu ezberdinekin bada ere. Eramailen soslaiak, beraz, gehiago du homogeneotik heterogeneotik baino lurraldearen ikuspegitik. Hala ere, alde batzuk ageri dira herrialdeen artean: Nafarroa Garaian, adibidez, pisu handia hartzen dute egitura formalik gabeko taldeek eta banakoek (batezbestekoaren bikoitza bi kasuetan), eta txikiagoa ikasguneek eta elkarte formalek; baita, gero ikusiko dugunez, udalek ere. Lapurdi eta Nafarroa Beherean gainerako

herrialdeetan baino handiagoa da ikasguneek hartzen duten pisua; hori, seguruenik, gainerako eragileek pisu txikiagoa hartzearen ondorioa da. Hala ere, esan den moduan, egitura orokorra ez da gehiegi aldatzen herrialde batetik bestera (are Zuberoan, oso unibertso txikia izan arren).

Nolabaiteko egitura finkoa duten elkarteak dira, beraz, Korrikako lekuko eramaileen multzorik handiena, herrialde guztietan: lekuko eramaileen %43. Elkarte horiek era askotakoak dira, eta gizarteko oso arlo ezberdinetan lan egiten dute. Maila ezberdinetakoak dira orobat, auzo mailatik nazio mailaraino. Jarduera eremuak aztertzen ditugunean berriro itzuliko gara elkarte mota horietara, horien izaerari buruzko xehetasun gehiagoren bila.

Elkarte formal horietan oso handia da era guztietako kultur taldeen presentzia, eta beste izaera bateko elkarteak ere nabarmentzen dira: gizarte mugimendutzat har ditzakegunak eta hezkuntzari lotutakoak, bereziki (ikastetxeetako guraso elkarteak, kasu). Hiru multzo horietatik at, kolore anitzekoa da elkarte formalen izaeren argazkia.

Erakunde publikoak (lekuko eramaileen %12) izaera ezberdinetakoak dira: batzuk administrazio orokorrekoak dira (udalak, aldundiak, gobernuak...); beste batzuk, zerbitzu espezifikoetakoak (osasungintza, adibidez). Nabarmena da hor udalen presentzia: hiru erakunde publikotatik bi udalak dira.

Udalei dagokienez, nabarmendu behar da Korrikan duten pisua; baina pisu hori oso ezberdina da herrialdeen arabera, 3. taulak erakusten duenez.

Euskal Herriko udalen erdiak baino gehiagok hartu zuen lekukoa, beraz, 2019ko Korrikan. Parte hartze hori handiagoa izan zen Araban, Bizkaian, Gipuzkoan eta Lapurdin, herrialde horietako udal gehien-gehienak ageri baitira eramaileen artean. Nafarroan (Garaian zein Beherean) txikiagoa da portzentajea, esanguratsua izan arren. Eta Zuberoan oso txikia; azken horretan, ordea, gogora ekarri behar dugu ekialdeko euskal lurraldean oso kilometro gutxi egin zituela 21. edizioko lasterketak.

3. taula. Lekukoa hartu duten udalak herrialdeen arabera²

<i>Herrialdea</i>	<i>Udalak orotara</i>	<i>Udalek hartutako lekuko txandak</i>	<i>%</i>
Araba	53	49	%92
Bizkaia	113	96	%85
Gipuzkoa	88	74	%84
Lapurdi	41	33	%80
Nafarroa Beherea	75	19	%25
Nafarroa Garaia	272	113	%42
Zuberoa	43	2	%5
<i>Euskal Herria</i>	685	386	%56

Ikasguneei dagokienez (lekuko eramaileen %11), agertzen diren gehienak hezkuntza arautuko ikastetxeak dira, maila ezberdinetan: Haur Hezkuntzatik hasi eta Lanbide Heziketa eta unibertsitateraino. Euskaltegiak ere sartu ditugu multzo honetan (AEK-koak zein gainerakoak), baina ez dute multzo handiegirik osatzen: orotara 47 zenbatu ditugu Euskal Herri osoan, lekuko eramaileen %1, alegia.

Jendea/herria/asanbladatzat hartu ditugunak, aldiz, egitura formalegirik gabeko taldeak dira (lekuko eramaileen %10). Agertzen direnen ia erdia lagunarte edo kuadrillatzat har ditzakegu, termino hori zentzu zabalean ulertuta. Beste erdia oso era ezberdinetako taldeak dira.

Agertzen diren enpresak (416), azkenik, era askotakoak dira, eta kasu askotan ezin izan ditugu jarduera eremuak zehaztu. Zehaztu direnen artean, ostalaritza sektorekoek dute presentzia esanguratsua (89). Gainerakoek oso espektro zabala osatzen dute.

Banaketa orokorra jarduera eremuaren arabera

Metodologian azaldu dugun moduan, bost kategoria handitan banatu ditugu lekuko eramaileak beren jarduera eremuaren arabera. Kategoria bakoitzaren pisua, lekuko eramaileen artean, 4. taulan ikus dezakegu.

Zaila da, zaila denez, hainbeste eta hain era ezberdinetako eragileak jarduera eremu jakin batean kokatzea; ohartzen

gara taxonomia horren mugaz, ohar metodologikoetan esan dugun moduan. Alabaina, Korrikaren soziologia baterako hurbilketa bat egiteko baliagarria izan daitekeelakoan egin dugu ahalegina.

4. taula. Entitateak jarduera eremu handiaren arabera

<i>Jarduera eremu handia</i>	<i>Lekuko eramaileak</i>	<i>%</i>
Erakundetzea, ekonomia eta zerbitzuak	1.833	%41
Gizarte mugimenduak	516	%12
Kulturgintza	1.055	%24
Ongizatea	729	%16
Arlo jakinik gabekoak	193	%4
Ezezaguna	129	%3
<i>Orotara</i>	<i>4.455</i>	<i>%100</i>

Sailkapen horren arabera, lau arlo handi nabarmentzen dira, albo batera utzita arlo jakinik gabekoak eta datu nahikorik ezean ezezaguntzat hartu ditugunak. Xeha ditzagun, beraz, lau arlo handi horiek.

Erakundetzea, ekonomia eta zerbitzuak

‘Erakundetzea, ekonomia eta zerbitzuak’ epigrafearekin identifikatu ditugunek osatzen dute eramaileen unibertsoaren talderik handiena. Xehetasun gehiagorekin begiratuta, ikus dezakegu horien heren bat (663) hezkuntzari lotutakoak direla. Hemen sartzen dira bai hezkuntza arautuko ikasguneak, bai horiei lotutako guraso elkarteak, hezkuntzako langileen taldeak... Eremu horren barruan, nabarmentzekoak dira administrazioari nola edo hala lotutakoak ere (497 eramaile); horien artean, batzuk erakundeak dira (lehenago aipatu ditugun udalak, kasu), eta beste zenbait administrazioaren inguruan biltzen diren bestelako taldeak, langile publikoak, esaterako. Azken horien artean, sektore batzuk nortasun propioz nabarmentzen dira: hezkuntza sistemako langileak, administrazio orokorretakoak, osasungintzako langileak eta suhiltzaileak. Oro har, ikusten denez, gizarteko lanari oso lotutako sektoreak.

Azkenen ildo beretik, enpresaren munduan barneratzen bagara, jendearekin harreman zuzen-zuzena duten enpresak nabarmentzen dira: ostalaritza eta merkataritzakoak, hain zuzen. Biak batera lekuko eramaileen %3,4 dira.

Sektore pribatuko langile taldeek ere presentzia aipagarria dute lekuko eramaileen artean, aurrekoen azpitik egon arren.

Kulturgintza

Kulturgintzaren epigrafearen baitan, oro har kultura orokor-rrari lotutakoak sartu ditugu, baita euskalgintzari lotutakoak ere (nahiz eta, esan dugun moduan, azken hori gizarte mugimendu gisa ere sailka litekeen hainbat kasutan). Denak batera hartuta, lekuko eramaileen laurdena osatzen dute, 5. taulan ageri den banaketarekin.

5. taula. Kulturgintzako entitateak arloen arabera

<i>Kulturgintzaren arloak</i>	<i>Lekuko eramaileak</i>
Antzerkia	6
Bestelako sektorea	3
Dantza	118
Diaspora	9
Euskara	216
Folklore	11
Gastronomia	30
Historia	3
Ijitoak	2
Jaiak	93
Kulturgintza	463
Musika	100
Zinema	1
<i>Orotara</i>	<i>1.055</i>

Datuek erakusten dutenez, euskarari lotutako entitateak 216 dira orotara, lekuko eramaileen %5. Korrikaren aniztasuna kontuan hartuta, ez da datu txikia, baina bestela ere irakur liteke: lekukoa eraman duten entitateen %95ek ez dute, jarduera eremu nagusi gisa, euskara. Beste eremu batzuetan ari dira. Kontuan izan behar da, jarduera eremuak definitzean, euskarari lotutakoen artean honakoak sartu ditugula:

euskalgintza taldeak, euskaltegiak (AEK osoa barne), euskararen aldeko erakundeak (Euskaltzaindia, kasu), administrazioetako euskara sailak... Beraz, deigarria iruditzen zaigu datua, Korrikak proiektatzen duen irudia (euskararen aldeko aldarria) kontuan hartuta.

Euskara jarduera-eremu lehenetsia duten entitateen oso gainetik, kulturegintza orokorrekoak ageri dira. Pentsatzekoa da eremu horretako talde eta erakunde askorentzat euskara lehenetsitako ildoen artean egongo dela, eta hori kontuan hartu beharrekoa da datuak egokiro interpretatzeko.

Nabarmentzekoak dira, halaber, dantzari eta musikari lotutako entitateen kopuruak, baita herrietako jaiei lotutakoak ere. Hortik landa, zerrenda aberatsa eta koloreaniztuna da.

Euskarari lotutako entitateak 216 dira orotara, lekuko eramaileen %5. Lekukoa eraman duten entitateen %95ek ez dute, jarduera eremu nagusi gisa, euskara

Ongizatea

Entitate multzo bat ‘Ongizatea’ epigrafean sailkatu ditugunek osatzen dute, nolabait pertsonen bizitza modu zuzenean (eta ez mobilizazio politikoaren bitartez) hobetzea duten jarduerak bilduz. Hemen sartu ditugu, beraz, aisialdia, asistentzia eta laguntza, auzoko bizimodua hobetzeko jarduerak, erlijioa bera, kirola, kontsumoa edota lagunartea zuzenean lantzen duten jarduerak.

Mota honetako entitateak asko dira Korrikaren lekuko eramaileen artean, 4. taulak erakusten duenez. Horien artean, kirol jarduerari lotutakoak nagusitzen dira bereziki (360), epigrafe honetako entitateen erdia izanik eta, ondorioz, Korrika osoko entitateen %8ra iritsiz. Gehienbat kirol elkarteak dira, talde txikiak gehienak. Agian, presentzia handi horrek zerikusia du Korrikaren kirol izaerarekin (azken batean, parte

hartzaileari esfortzu fisikoa eskatzen dion taldeko lasterketa bat da), Kotenkok (2019) azpimarratzen duen bezala. Bestalde, kirolariek beren izaeratik Korrikari (lasterketari, alegia) ekarpena egiteko jarduera aproposa dirudi euskararen aldeko lasterketak.

Kirolaz gain, lagunartea da (245 agerpenekin) nabarmen-tzen den bigarren multzoa, beti ere ‘Ongizatea’ kategoria handi horren barnean. Hor, gehienbat, egitura formalik ga-beko taldeak ditugu: zentzu zabal batean ulertuta, kuadrillak.

Bi azpitalde horiekin batera, bestelako jarduera batzuk ageri dira, maila xumeagoan: auzoko problematikei lotutakoak eta asistentziari lotutakoak dira nabarmentzen direnak.

Gizarte mugimenduak

Jarduera eremu handien banaketako azken multzoa gizarte mugimendu gisa sailkatu ditugunek osatua da.

6. taula. Gizarte mugimenduak jarduera eremuaren arabera

<i>Jarduera eremua</i>	<i>Lekuko eramaileak</i>
Adinekoak	34
Antirrepresioa	40
Emakumeak	61
Etorkinak eta internazionalismoa	19
Gazteak	110
Ingurumena	18
Politika	234
<i>Orotara</i>	<i>516</i>

6. taulan ikus daitekeenez, politika arloko taldeak nabarmentzen dira kategoria horretan, politika terminoa alderdi politiko edo hauteskunde plataformen eremura mugatuta; izan ere, errepresioaren aurkako taldeak (gehlenbat euskal presoen problematikari lotuak, baina baita antimilitaristak ere) beste azpitalde batean sailkatu ditugu.

Gizarte mugimenduei lotu ohi zaizkien gainerako problematiken presentzia ere nabarmena da: gazteak (gaztetxeak, gazte elkarteak...), emakumeak (talde feministak, laguntza

taldeak...), adinekoak (azken urteetako mugimenduei lotutako talde mobilizatzaileak zein asistentzia taldeak), etorkinak eta internazionalismoa (hor ere mugimendu mobilizatzaileak zein asistentzialak) eta ingurumena.

Ondorioak

Azterketa kuantitatibo honen bitartez, Korrikak euskal gizartearen ehuna nola zeharkatzen duen aztertu nahi izan dugu. Datu kuantitatiboek, hartara, sektore eta maila asko zeharkatzen dituela erakusten digute.

Gizarte zibiltzat banakoaren eta boterearen artean dagoen espazioa ulertzen badugu (gizarteko egitura eta sareek zeharkatuta dagoen espazioa), esan dezakegu Korrika euskal gizarte zibilaren isla dela. Ez gizarte zibil osoak parte hartzen duelako; bai, ordea, gizarte zibil horretako eremu bakar batera mugatzen ez delako. Zentzu horretan, Korrika oso urrun dago euskalgintzaren jarduera soil bat izatetik. Ezer baino lehenago, gizarte zibilaren zati handi batek gauzatzen duen jarduera da, euskalgintzak (eta AEK-k bereziki) erraztaile edo bideratzaile rola duelarik. Zentzu horretan, oso esanguratsua da lekuko eramaileen artean euskalgintzari zuzenean lotutako eragileek duten pisu txikia. Beren protagonismoa (ukaezina eta ezinbestekoa) beste nonbait geratzen da, ez Korrikaren jendaurreko agerpenean.

Hori horrela bada ere, Korrikak gainditu egiten du, gainetik eta azpitik, gizarte zibilaren eremua. Gainetik, erakunde publikoak agertzen direlako, enpresekin batera; eta horiek, definizioz, ez dira gizarte zibil. Azpitik, banakoak, familiak eta apenas egiturarik ez duten taldeak ere agertzen direlako. Eta horiek ere gizarte zibilaren kontzeptutik at geratu ohi dira. Egia da, hala ere, erakunde publikoen zein enpresen kasuan, norbanakoengandik hurbilen dauden botere egiturak nabarmentzen direla: udalak, ikastetxeak, osasungintzaren arloa, suhiltzaileak eta abar erakunde publikoen kasuan; eta merkataritza zein ostalaritza enpresen kasuan.

Erakunde publikoei dagokienez, pentsa liteke udalak nabarmentzeak esangura berezirik ez duela, kuantitatiboki horiek baitira erakunde publiko handiena: Euskal Herria

Ez dirudi Korrikaren
gizarteko oinarria
herrialde batetik bestera
gehiegi aldatzen denik,
nahiz eta herrialdeen
artean alde handiak
dauden ikuspegi
demografikotik,
linguistikotik, politikotik,
kulturaletik zein
urbanotik begiratuta

ia 700 udal daude, eta askoz txikiagoa da udalez gaindiko erakunde publikoen kopurua. Alabaina, administrazio orokorraren buruan, gobernuaz gain gobernuaren sailak daude, eta sail bakoitzak atalak ditu, eta atal bakoitzak zerbitzuak, eta abar, administrazio orokorraren enborra adar askotara hedatzen delarik. Eta adar horien presentzia txikia da Korrikan.³ Seguruenik, lurraldearekiko lotura da hemen kontuan hartu beharreko beste osagai garrantzitsu bat, jendearekiko harremanaz gain: udalak, ostatuak, dendak eta abar lurraldean kokatuak dira, eta lurraldean sortzen dira horien inguruko harremanak. Administrazio orokorreko zerbitzuak, ordea, beste maila batzuetan murgiltzen dira.

Esanguratsua da, bestalde, herrialdeen artean ageri den homogeneotasuna. Alde nabarmenena administrazioaren (udalen) parte hartzean ikusten da: Zuberoan, Nafarroa Garaian eta Nafarroa Beherean, lekukoa hartu duten udalak ez dira erdira iristen. Gainerako lau herrialdeetan, aldiz, gehien-gehienek hartu dute parte lasterketan.

Salbuespen esanguratsu horrekin eta datuei begiratuta berderen, ez dirudi Korrikaren gizarteko oinarria herrialde batetik bestera gehiegi aldatzen denik, nahiz eta herrialdeen artean alde handiak dauden ikuspegi demografikotik, linguistikotik, politikotik, kulturaletik zein urbanotik begiratuta.

Amaitzeko, esan dezagun hemen azterketa kuantitatibo eta deskriptiboa aurkeztu dugula. Aurrera begira, hain izaera

ezberdineko eragileek Korrikan parte hartzeari ikusten dioten zentzua aztertu beharko da, hemen azaldu diren datuak hobeto ulertu eta interpretatu nahi badira. Horrek euskarari buruz gizartean dauden diskurtsoak gehiago argitzen lagunduko digu. 🍷

Oharrak

1. Artikulu hau egiteko, laguntza ezberdinak izan ditugu. Alde batetik, AEKri eskerrak eman beharrean gaude, 21. edizioko lekuko eramailleen zerrenda gurekin partekatzeagatik. Bestetik, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak emandako *Ikasiker* beka ere balio handikoa izan zaigu lana egiteko. Azkenik, Espainiako Zientzia eta Berrikuntza Ministerioak finantzatutako SOLIDARY ikerketa proiektuaren babespean ere egin ahal izan da lan hau (CSO2017-82903-R).
2. Udal gutxi batzuk (17) lekukoa behin baino gehiagotan hartuta edo ordainduta bezala agertzen dira gure datuetan. Beraz, lekukoa eramanez Korrikan parte hartu duten udalen portzentajea zertxobait baxuagoa litzateke. Baina, bestetik, ordea, udalez gain beste 70 kontzejugu ageri dira, taulan zenbatu ez direnak.
3. EAEko egitura adibidetzat harturik, esan dezagun udal administrazioek, orotara, 27.054 langile dituztela, foru administrazioek 12.225 eta Eusko Jaurlaritzak 96.253 dituzten bitartean (iturria: Eustat).

Bibliografia

- Agirre Zapiain, U. (2019): 'Tipi-tapa euskararen erritmoan: Korrikako abestien bilakaera, 1980-2019', in Askoren artean: *III. Ikergazte. Nazioarteko ikerketa euskaraz. Kongresuko artikulu bilduma. Giza zientziak eta Arteak*, Bilbo, UEU, 91-98 (www.inguma.eus/produkzioa/ikusi/ar-tipi-tapa-euskararen-erritmoan-korrikako-abestien-bilakaera-1980-2019).
- Amezaga Albizu, J. (1996): *Herri kultura: euskal kultura eta kultura popularrak*, Bilbo, UEU.
- Arana, E.; Narbaiza, B.; Mimenza, L. (2015): 'Korrika, a Transmedia View', *International Journal of Transmedia Literacy* 1(0), 117-129. doi: 10.7358/ijtl-2015-001-aran.

- Barba Gassó, M.; Guilló Arakistain, M.; Zabalo Bilbao, J.; Luxán Serrano, M.; Arana Arrieta, E.; Barcena Hinojal, I. (2022): *Euskal Herriko gizarte-mugimenduak pandemia garaian. Egoeraren ondorioak, egokitzapenak eta eszenatoki berriak*, Bilbo, EHU.
- Calhoun, C. (1991): 'Indirect Relationships and Imagined Communities: Large Scale Integration and the Transformation of Every Day Life', in P. Bourdieu, J. Coleman (argk.): *Social Theory for a Changing Society*, Boulder eta New York, Westview Press, 95-121.
- Del Valle, T. (1988): *Korrika. Rituales de la lengua en el espacio*, Bartzelona, Anthropos.
- (1994). *Korrika. Basque Ritual for Ethnic Identity*, Reno, University of Nevada Press.
- Galparsoro, A.; Garmendia, M.; Ormazabal, E.; Urbizu, N. (2017): 'Irri, zirri, urri, Korrika iturri. Lizarrako Korrikara gerturatze bat emozioen begiradatik', *Ankulegi*, 21, 75-91.
- Gurrutxaga, A.; Elorza, M.; Ubeda, G. (1997): *Euskal Herria Korrika. 17 urte 10 pausotan*, Bilbo, AEK.
- Ibarretxe Antuñano, I. (2006): 'Ttipi-ttapa, ttipi-ttapa... Korrika!!!: Motion and sound symbolism in Basque', *Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo* 40(1-2), 499-518.
- Kotenko, V. (2019): 'Correr la lengua: el fenómeno de la Korrika', *Estudios Hispánicos* 27, 39-52.
- Uribarren Leturiaga, P. (1993): 'Korrika... Noiz arte?', *Karmel* 204, 34-47.
- Uribarren Leturiaga, P. (2001): 'Korrika' gogoeta bide', *Karmel* 234, 38-45.
- Urla, J. (1995): 'Book Reviews. Korrika: Basque Ritual for Ethnic Identity by Teresa del Valle', *American Anthropologist* 97(2), 414-415.